

بررسی مهارت‌های اجتماعی دختران نوجوان سرآمد شاغل به تحصیل در مراکز آموزشی استعداد‌های درخشان، غیرانتفاعی و عادی تهران

شهلا نظری*، دکتر جواد اژه‌ای**، دکتر پرویز آزاد فلاح***

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی مهارت‌های اجتماعی دختران نوجوان سرآمد پایه سوم راهنمایی شاغل به تحصیل در مدارس استعداد‌های درخشان (سمپاد)، غیرانتفاعی و عادی پرداخته است. آزمودنی‌ها ۱۸۶ نفر و از هر گروه ۶۲ نفر بودند که به شیوه تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای از مدارس شهر تهران انتخاب شدند. در این پژوهش، به منظور دستیابی به داده‌های مورد نظر، از آزمون هوشی و.ا.م.تی.آی. (WMTI) و سیاهه مهارت‌های اجتماعی نوجوانان (TISS) به منظور اندازه‌گیری مهارت‌های اجتماعی استفاده گردید. داده‌های بدست آمده با بهره‌گیری از روش‌های آماری تحلیل واریانس یک راهه و آزمون پس تجربی توکی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. این تحلیل‌ها نشان می‌دهند که: بین دانش‌آموزان سرآمد دختر پایه سوم راهنمایی مدرسه استعداد‌های درخشان (سمپاد) با دانش‌آموزان سرآمد دختر پایه سوم راهنمایی مدارس عادی و غیرانتفاعی از لحاظ مهارت‌های اجتماعی اختلاف معنی‌دار وجود دارد و به عبارت دیگر دانش‌آموزان مدرسه استعداد‌های درخشان از دانش‌آموزان مدارس عادی و غیرانتفاعی از لحاظ مهارت‌های اجتماعی ضعیف‌ترند. نتیجه دیگری که بدست آمد ضعیف‌تر بودن دانش‌آموزان سرآمد

* دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران

* کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی

*** گروه روانشناسی دانشگاه تربیت مدرس

مدرسه استعداد‌های درخشان و مدارس غیرانتفاعی از لحاظ مهارت‌های اجتماعی مثبت نسبت به دانش‌آموزان سرآمد مدارس عادی بود و آخرین یافته پژوهش عدم اختلاف معنی‌دار بین مدارس از لحاظ مهارت‌های اجتماعی که گرایش منفی دارند می‌باشد. نکته قابل تأمل در نتایج حذف دانش‌آموزان باهوش‌بهر بالای ۱۳۵ در مدارس تیزهوش بخاطر یکسان‌سازی است.

کلیدواژه‌ها: مهارت‌های اجتماعی، تیزهوش، سمپاد، مدرسه غیرانتفاعی، مدرسه عادی.

مقدمه

عموماً در علوم اجتماعی و رفتاری، دانش‌ها به ندرت کامل و قطعی است. آنچه ما می‌دانیم همراه با اطلاعات جدید و رشد و تکامل معیارهای فرضی در تجزیه و تحلیل داده‌ها تغییر می‌کند.

پیچیدگی رفتار بشر، دخالت عوامل متعدد بر رفتار بشر و جدید بودن مطالعات در مورد علت رفتار باعث شده است که دانش ما در مورد رفتار اجتماعی بسیار محدود باشد. گرچه فیلسوفانی چون دیوید هیوم^۱، قرن‌ها پیش علاقه‌مندی خود را به مطالعه در مورد دلسوزی و رفتارهای جامعه‌پسند^۲ نشان دادند. اما قبل از سال ۱۹۷۰ بیشتر روانشناسان و مریبان در مورد خشونت و سایر رفتارهای منفی اجتماعی مطالعه می‌کردند (ایزنیگرگ^۳؛ ۱۳۷۹). دانشمندان علوم اجتماعی، همانند بسیاری از افراد دیگر، مایلند روی مسائل مهم و برجسته و آن دسته از مسائلی کار کنند که از دید آنها یا اجتماع، تهدید بالقوه به شمار می‌آیند. از آن‌جا که رفتارهای منفی چون خشونت، دزدی و تقلب در جامعه به فراوانی مشاهده می‌شود، بنابراین تعجیبی ندارد که محققان عمده کارشان را به شناخت و کاستن این گونه رفتارهای منفی اختصاص دهند؛ در واقع رفتارهایی که عملکرد جامعه را تهدید می‌کند. پس از سال ۱۹۴۵ نیز دانشمندان شدیداً به شناخت چگونگی ارتکاب انسانها به اعمال سبعانه علاقه‌مند شدند و این قضیه، بحث روز در طی سالهای جنگ جهانی دوم بود. در دهه ۱۹۶۰ نیز بیشتر تحقیقات روی مسائل تبعیض نژادی و بررسی اثرات جنگ، از جمله جنگ ویتنام که سبب ایجاد ابهام برای بسیاری از آمریکائیان در مورد ارزش‌هایشان و اعتراض به آنچه جنگی غیر عادلانه تلقی می‌شد، بود.

در سال ۱۹۶۴ وقوع حادثه‌ای غم‌انگیز باعث شد که روانشناسان به تفکر و تفحص در مورد رفتارهای کمک‌رسانی و همدردی (جامعه‌پسند) بپردازند. در این سال در شهر نیویورک زن جوانی به نام کیتی جنویس^۴ به طرز بی‌رحمانه‌ای در نزدیکی آپارتمان‌ش به قتل رسید. شاهدان ماجرا هیچ تلاشی برای کمک به او نکردند. هیچ‌کس حتی پلیس را خبر نکرد. این حادثه باعث تعجب عموم شد و روانشناسان را برانگیخت تا برای روشن شدن دلیل کمک‌رسانی، یا عدم کمک افراد به همدیگر قدم بردارند (همان منبع).

در واقع باید متذکر شد توجه به رفتارهای دیگر دوستی در سال ۱۹۷۰ در آمریکا آغاز و گسترش یافت. بدیهی است که می‌توان ریشه‌های این حرکت را در گذشته جستجو کرد. در سال ۱۹۶۰ در کشور لهستان، مطالعات پر دامنه‌ای در مورد رفتار دیگر دوستی انجام شده است. پیشتر از آن در شوروی سابق، همواره به رسم سنت دیرین خود، تحت عناوین مختلف این موضوع را مورد مطالعه قرار داده بودند (استاب^۵ و همکاران؛ ۱۹۸۴، به نقل از محمدی، ۱۳۷۳).

در کشور ما نیز در سال‌های اخیر پژوهش‌های انگشت‌شماری در مورد رفتارهای اجتماعی‌گرا انجام می‌شود که از جمله آنان بررسی تحول اخلاقی و دیگر دوستی در نوجوانان سرآمد و عادی توسط محمدی (۱۳۷۳) و مکتبی (۱۳۷۵) بررسی تحول اخلاقی و دیگر دوستی در دانشجویان سرآمد صورت گرفته است. در هر حال رفتارهای اجتماعی، بررسی و تعمیق در مورد این گونه رفتارها اهمیت بسزایی دارد و مانع در این تحقیق به بررسی مقایسه‌ای مهارت‌های اجتماعی دختران سرآمد در مراکز استعداد‌های درخشان (سمپاد)، مدارس غیرانتفاعی و عادی می‌پردازیم.

اگر بخواهیم مهارت‌های اجتماعی^۶ را عینی‌تر تعریف کنیم به این تعریف می‌رسیم که مهارت‌های اجتماعی شامل رفتارهایی می‌شوند که ماهیت تعاون دارند و در نفس خود با ایثار، امدادگری، کمک‌دهی و یا گذشتن از جان مرتبط هستند، یا رفتارهایی که داوطلبانه هستند و در جهت منافع دیگری، مانند کمک، همکاری، همدلی، دوستی، فداکاری و غیره تعریف می‌شوند.

آنچه مسلم است فرآیند اجتماعی شدن^۷ و کسب مهارت‌های اجتماعی، فرآیندی بسیار پیچیده است و عوامل بیشماری در تحول آن مؤثرند. از جمله عوامل مؤثر: متغیرهای فردی، عوامل زیست‌شناختی، خانواده، همسالان، مدرسه، مذهب و ملیت، گروه‌ها و رسانه‌های گروهی هستند، که در هر رده سنی و شرایط محیطی نقش هر کدام از این عوامل، متغیر و مهم بشمار می‌آید. در سنین پایین‌تر نقش عوامل شناختی، رشدی و خانواده مهمتر از سنین بالاتر است و در

سنین بالاتر نقش عوامل شناختی و فراخانوادگی مثل گروه‌ها، همسالان، مدرسه، دوستان، مذهب، رسانه‌های گروهی و محیط اجتماعی بیشتر می‌شود.

با توجه به اهمیت فزاینده رشد شناختی نوجوان و تحول شناختی که برای او پیش می‌آید و در نتیجه این تحول، نقش عوامل خارجی از خانه و خانواده در رشد شخصیت او اهمیت پیدا می‌کنند. در این پژوهش بر آن هستیم که نقش مدرسه را به عنوان یکی از عوامل فراخانوادگی در کسب مهارت‌های اجتماعی دختران تیزهوش ببینیم. به نظر می‌رسد که مدرسه در فرآیند اجتماعی شدن افراد نقش مهمی دارد و نقش مدرسه در اجتماعی کردن دانش‌آموزان بدلیل وجود معلمان، ساختمان مدرسه و سازمان‌بندی محیط آموزشی و گروه همسالان می‌باشد که هرکدام از اینها نقش به‌سزایی در کسب مهارت‌های اجتماعی نوجوانان دارند. نگرش مسئولان اداره‌کننده مدارس بر نحوه تفکر دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد. در این راستا مطالعات نشان داده‌اند که شاگردان در مدارس باز، خلاقتر و باهوش‌ترند و همکاری بیشتری دارند (هورویتز^۱، ۱۹۷۹، مینوچین^۲ و شاپیرو^۳، ۱۹۸۳ به نقل از ماسن و همکاران، ۱۳۷۳).

بر همین اساس این پژوهش بر آن است که اثر محیط‌های آموزشی مختلف را بر مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان تیزهوش، نظیر کمک به تسهیم، احساس مسئولیت، درک همدلانه و همدلی، شوخ‌طبعی و مشارکت و همچنین مهارت‌های اجتماعی که گرایش منفی دارند، شامل عدم همکاری، عدم مسئولیت‌پذیری، انزوا و عدم همدلی با دیگران مورد ارزیابی قرار دهد و به این پرسشها پاسخ دهد.

● با توجه به مطالب عنوان شده، هدف اصلی پژوهش پاسخ به این سؤالات است که:

۱- آیا دختران تیزهوش شاغل به تحصیل در محیط‌های آموزشی مختلف، مهارت‌های اجتماعی متفاوتی دارند؟

۲- آیا دختران تیزهوش شاغل به تحصیل در مدارس استعداد‌های درخشان (فرز انگان) مهارت‌های اجتماعی مثبت بیشتری از دختران تیزهوش شاغل به تحصیل در مدارس عادی و غیرانتفاعی دارند؟

۳- آیا بین دختران تیزهوش شاغل به تحصیل در مدارس استعداد‌های درخشان و مدارس غیرانتفاعی و عادی از لحاظ داشتن مهارت‌های اجتماعی منفی، تفاوتی دیده نمی‌شود؟

● با توجه به سؤالاتی که در این پژوهش مطرح شده است سعی می‌شود که فرضیات زیر مورد بررسی قرار گیرند:

- ۱- مدارس مختلف اثر متفاوتی بر کسب مهارت‌های اجتماعی دختران تیزهوش دارند.
 - ۲- دانش‌آموزان تیزهوش دختر شاغل به تحصیل در مدارس استعداد‌های درخشان نسبت به دختران تیزهوش شاغل به تحصیل در مدارس عادی و غیرانتفاعی مهارت‌های اجتماعی مثبت بیشتری دارند.
 - ۳- دانش‌آموزان دختر تیزهوش در مدارس استعداد‌های درخشان نسبت به دختران تیزهوش شاغل به تحصیل در مدارس عادی و غیرانتفاعی مهارت‌های اجتماعی منفی کمتری دارند.
- به جهت اینکه فرضیه‌های پژوهش دقیقاً تعریف شوند، متغیرها مشخص و مفاهیم به کار رفته در فرضیه‌ها تعریف می‌شوند:
 - متغیر مستقل: فضای آموزشی در ۳ سطح، مراکز استعداد‌های درخشان، مدارس غیرانتفاعی و مدارس عادی.
 - متغیر وابسته: مهارت‌های اجتماعی در دو مقوله مهارت‌های اجتماعی مثبت و مهارت‌های اجتماعی منفی.
 - متغیر کنترل: هوش و جنس در یک سطح؛ دختران. متغیر هوش بدین طریق کنترل می‌شود که فرد به وسیله ابزار سنجش هوش پژوهش با کسب میزان مشخص بهره هوشی انتخاب شده و به پرسشنامه تحقیق پاسخ می‌داد و متغیر کنترل جنس نیز بدین‌گونه کنترل شد که افراد مورد بررسی همگی دختر و در پایه سوم راهنمایی تحصیل می‌کردند.

● تعاریف عملیاتی

- نوجوانی: دوره‌ای از تحول، مابین دوره کودکی و بزرگسالی است. نوجوانی دوره نهایی گسترش انسان است که به بزرگسالی منتهی می‌شود (منصور، ۱۳۵۶).
- در این پژوهش منظور از نوجوان، فردی است که در سن ۱۳ سالگی است و در پایه سوم راهنمایی تحصیل می‌کند.
- تیزهوشی: اصطلاح تیزهوش یا سرآمد، برای متمایز کردن افرادی که تراز عقلی آنها به وضوح بالاتر از متوسط است، بکار می‌رود. در این پژوهش تیزهوش به عنوان مفهومی در نظر گرفته شده که بوسیله آزمون هوشی و.ا.م.تی.ای [WMTI]، (اژه‌ای، ۱۹۸۰)؛ سنجیده می‌شود و منظور کسب بهره هوشی ۱۱ بالاتر از ۱۱۷/۵ در این تست می‌باشد.
- نوجوان تیزهوش شاغل به تحصیل در مراکز استعداد‌های درخشان: به کسانی اطلاق می‌شود که در

سن ۱۳ سالگی و از طریق کنکور سراسری سازمان ملی پرورش استعداد‌های درخشان انتخاب شده و سومین سالی است که در این سازمان مشغول به تحصیل است و در عین حال بهره‌هوشی او از آزمون و.ام.تی، ای بالاتر از ۱۱۷/۵ می‌باشد.

○ نوجوان تیزهوش شاغل به تحصیل در مدارس غیرانتفاعی: به فردی گفته می‌شود که در سن ۱۳ سالگی است و سومین سالی است که در مدرسه غیرانتفاعی شاغل به تحصیل است و در عین حال از آزمون هوشی و.ام.تی، ای بهره‌هوشی بالاتر از ۱۱۷/۵ را کسب نموده است.

○ نوجوان تیزهوش شاغل به تحصیل در مدارس عادی: به کسی گفته می‌شود که در سن ۱۳ سالگی است و در سال سوم راهنمایی در یکی از مدارس عادی آموزش و پرورش مشغول به تحصیل است و در عین حال از آزمون هوشی و.ام.تی، ای بهره‌هوشی ۱۱۷/۵ به بالا را کسب نموده است.

○ مراکز استعداد‌های درخشان: به مدارسی گفته می‌شود که زیر نظر آموزش و پرورش و تحت سرپرستی «سازمان ملی پرورش استعداد‌های درخشان» می‌باشند که این مراکز از طریق برگزاری کنکور سراسری تعداد محدودی از شاگردان را برای ورود به دوره راهنمایی گزینش می‌کنند و تحت آموزش‌های قرار می‌دهد که تا حدودی با مدارس عادی و غیرانتفاعی متفاوت است.

○ مدارس غیرانتفاعی: در این مطالعه به مدارسی گفته می‌شود که زیر نظر آموزش و پرورش با تعیین شرط معدل و برگزاری آزمون، شاگردان دارای معدل بالا را می‌پذیرند، اما همان کتب و مطالبی را که در مدارس عادی تدریس می‌شود آموزش می‌دهند، از امکانات بیشتری نسبت به مدارس عادی برخوردارند.

○ مدارس عادی: به مدارسی گفته می‌شود که زیر نظر آموزش و پرورش هستند و بدون برگزاری آزمون یا شرط معدل شاگردان را فقط برحسب منطقه محل زندگی می‌پذیرند. این مدارس نسبت به مدارس غیرانتفاعی و استعداد‌های درخشان از امکانات آموزشی و رفاهی کمتری برخوردارند.

○ مهارت‌های اجتماعی: توانایی ایجاد ارتباط متقابل با دیگران در زمینه‌های اجتماعی خاص، با شیوه‌های خاص که در عرف جامعه قابل قبول یا ارزشمند باشد و در عین حال برای شخص سودمند افتد، بهره‌ای دو جانبه داشته باشد یا اینکه نخست برای دیگران نافع باشد (کومبز^{۱۲} و اسلبی^{۱۳}، ۱۹۷۰، به نقل از کارتلج و میلبرن، ۱۳۷۵).

○ مهارت‌های اجتماعی مثبت: مهارت‌هایی است که به جهت ارتباط، مؤثر و مثبت است و شامل رفتارهایی چون تسهیم، همکاری، همدلی، گذشت، شوخ طبعی، عدالت خواهی، صداقت، وفاداری، تشریک مساعی، تحسین دیگران، درک ضعف خود، درک قدرت دیگران، اعتماد، کنترل خشم، رازداری و احساسی بودن می‌باشند. با استفاده از پرسشنامه تحقیق، پاسخ‌های آزمودنیها براساس مقیاس اندازه‌گیری «صفر» تا «پنج» ارزش‌گذاری شد.

○ مهارت‌های اجتماعی منفی: که ممکن است در رفتار نوجوانان مشاهده شود و مخل روابط خوب اجتماعی و تعامل مثبت با دیگران می‌شود، شامل: خودخواهی، عدم امانتداری، تمسخر، خودمحوری، عدم درک همدلانه، دروغ‌گویی، پرخاشگری، بی‌مسئولیتی، عدم همکاری و بی‌توجهی نسبت به دیگران می‌باشد که در این پژوهش با پاسخهایی که آزمودنیها به پرسشنامه تحقیق دادند، با استفاده از مقیاس اندازه‌گیری پرسشنامه از «صفر» تا «پنج» ارزش‌گذاری شد.

○ با توجه به اهمیت نقش گروه همگنان و نیاز تعلق به گروه در دوره نوجوانی و نقش نهادهای مختلف اعم از خانواده، آموزش و پرورش، رسانه‌های گروهی، و ... بررسی و توجه به نقش این عوامل در فرآیند اجتماعی شدن و کسب مهارت‌های اجتماعی منتج به نتایج مهمی خواهد شد. از جمله هدفهای کلی پژوهش مشخص کردن وضعیت مهارت‌های اجتماعی افراد تیزهوش در محیط‌های مختلف آموزشی است. و در مرحله بعد هدف مشخص تر، مقایسه مهارت‌های اجتماعی مثبت و منفی افراد تیزهوش شاغل به تحصیل در مراکز استعداد‌های درخشان، غیرانتفاعی و عادی می‌باشد.

● روش

○ آزمودنی‌ها

جامعه مورد مطالعه این پژوهش کلیه دانش‌آموزان دختر پایه سوم راهنمایی شهر تهران در سال تحصیلی ۸۰-۷۹ بود. گروه نمونه به شکل تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شد، بدین گونه که ابتدا مناطق و پس از آن مدارس از بین مناطق انتخاب شده، انتخاب شدند. مناطق انتخاب شده شامل منطقه ۱۷، ۱۴ و ۶ بود، از این مناطق مدارس عادی سلمان فارسی، سعادت ۲ و فدک برگزیده شد و مدارس غیرانتفاعی ندای جهاد، شکوفه‌های انقلاب و روشنگر انتخاب شدند. این تذکر لازم به نظر می‌آید که مدرسه راهنمایی فرزندگان تهران به عنوان گروه نمونه مدارس استعداد‌های درخشان به دلیل اینکه دانش‌آموزانش شامل مناطق ۱ تا ۱۴ تهران

بود، خود گروه نمونه تصادفی مناسبی بود. پس از اجرای آزمون هوش و، ام، تی، ای (WMTI)، از مدرسه راهنمایی فرزندگان ۶۲ نفر، از مدارس عادی ۶۲ نفر و از مدارس غیرانتفاعی نیز ۶۲ نفر که دارای بهره هوشی ۱۱۷/۵ تا ۱۳۵ بودند جهت پاسخگویی به پرسشنامه پژوهش در گروه نمونه قرار گرفتند. لازم به توضیح است که به منظور همگن نمودن گروه نمونه از لحاظ دامنه هوش، دانش آموزانی که بهره هوشی بیشتر از ۱۳۵ را کسب نموده بودند حذف شدند و صرفاً شاگردانی که دامنه هوشی ۱۱۷/۵ تا ۱۳۵ را داشتند انتخاب شدند.

● ابزار گردآوری داده‌ها

در این تحقیق برای بررسی متغیرهای مورد نظر از دو ابزار استفاده شده است، که شرح مختصر هر یک در پی می آید.

الف- آزمون هوشی و، ام، تی، ای (WMTI). این آزمون غیر کلامی (فرهنگ نابسته) دارای ۲۸ سؤال است که هر سؤال دارای هشت گزینه می باشد، و در هر سؤال یک پاسخ صحیح در نظر گرفته شده است. آزمودنی براساس دستورالعمل ارائه شده، بایستی پاسخ صحیح را تعیین کند و مدت اجرای آزمون ۲۸ دقیقه است (برای هر سؤال یک دقیقه). همچنین آزمون به دو طریق انفرادی و گروهی قابل اجرا است. به علاوه از لحاظ سرعت^{۱۴} و قدرت^{۱۵} این آزمون از نوع قدرتی - سرعتی می باشد، چراکه با کاهش زمان اجرای آزمون، سرعت و توان آزمودنی و با افزایش زمان اجرای آزمون، توان و قدرت آزمودنی بیشتر مورد سنجش قرار می گیرد. در این پژوهش، آزمون به طریق گروهی و چون سرعت رقابت آزمودنی مورد نظر نبوده است با حداکثر زمان یعنی ۲۸ دقیقه اجرا شده است. در ۲۸ سؤال این آزمون چهار مفهوم توسط سازنده آن در نظر گرفته شده است و مفاهیم شامل عدد، جهت، شکل و زمینه هستند، که با توجه به این مفاهیم سؤالات از آسان به دشوار تدوین شده است. این آزمون به عنوان یک آزمون بین فرهنگی توسط فورمن و یسوانگر (۱۹۷۹) با ۲۴ سؤال دراتریش تدوین نهایی شد. سپس یکبار دیگر ۴۲ سؤال خام این آزمون برای افراد ۱۴ تا ۱۸ ساله دختر و پسر ایران توسط دکتر جواد اژه‌ای اجرا و با مدل آماری راش^{۱۶} جهت این گروه سنی و بالاتر از آن با ۲۸ سؤال برای ایران هنجارگزینی شد. (اژه‌ای، ۱۹۸۰).

ب - سیاهه سنجش مهارت‌های اجتماعی^{۱۷} که شامل ۳۹ گزاره شش گزینه‌ای است. آزمودنی

پاسخ خود را در مورد هر گزاره در دامنه‌ای از نمرات ۱ (اصلاً صدق نمی‌کند)، تا ۶ (همیشه صدق می‌کند) ابراز می‌نماید. این پرسشنامه در حقیقت از دو قسمت رفتارهای مثبت و رفتارهای منفی تشکیل شده است که شیوه نمره‌گذاری برای هر دو قسمت یکسان است. نحوه ارزیابی مهارت اجتماعی هر فرد توسط این سیاهه به این صورت است که اگر فردی نمره‌اش در بخش منفی، به طور معناداری بالاتر از میانگین گزارش شده برای آن بخش باشد و یا در بخش مثبت، نمره‌اش به طور معناداری پایین‌تر از میانگین بخش مثبت باشد، حدس زده می‌شود که آن شخص دارای مشکلات اجتماعی، ناشی از نقص در مهارت‌های اجتماعی است.

دوران، آزاد فلاح و اژه‌ای (۱۳۸۱) برای بخش مثبت این پرسشنامه اعتباری معادل $0/8071$ و برای بخش منفی اعتباری معادل $0/8051$ به دست آورده‌اند.

این سیاهه (TISS) در سال ۱۳۷۸ توسط امینی، در سطح شهر تهران برای دانش آموزان دختر مقطع دوم راهنمایی اعتباریابی شده که نتایج آن حاکی از این است که بیست سؤال بخش مثبت دارای ضریب اعتبار $0/71$ و بیست سؤال بخش منفی، دارای ضریب اعتبار $0/68$ می‌باشد.

● شیوه اجرا و تحلیل داده‌ها

پس از اجرای آزمون هوشی و، ا.م. تی. آی (WMTI) به شکل گروهی (گروه ۵۰ نفری) تعداد ۱۲۳ نفر از مدرسه راهنمایی فرزندگان تهران، ۸۴ نفر از مدارس غیرانتفاعی و ۸۶ نفر از مدارس عادی بهره هوشی ۱۱۵ تا ۱۴۵ را کسب نمودند که به منظور همگن نمودن گروه نمونه از لحاظ بهره هوشی دانش آموزان دارای بهره هوش $117/5$ تا 135 در گروه نمونه قرار گرفتند و افرادی که امتیاز کمتر یا بالاتری کسب نموده بودند حذف شدند. و پس از آن گروه نمونه به سیاهه مهارت‌های اجتماعی به شکل گروهی بعد از توضیحات لازم پاسخ دادند.

پس از جمع آوری داده‌های خام، اعضای گروه نمونه مهارت‌های اجتماعی مثبت و منفی دانش آموزان در سه نوع مدرسه، عادی، غیرانتفاعی و سمپاد (فرزندگان) به وسیله آماره‌های توصیفی نظیر فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار تجزیه و تحلیل شدند و به منظور آزمون سوالات تحقیق نیز از آزمون تحلیل واریانس یک راه^{۱۸} استفاده شد که معمولاً در صورت معنادار بودن تفاوت بین میانگینها، در یافته‌های تحلیل واریانس، از آزمون پس تجربی توکی^{۱۹} برای بررسی تفاوت میانگین گروه‌های نمونه استفاده می‌شود.

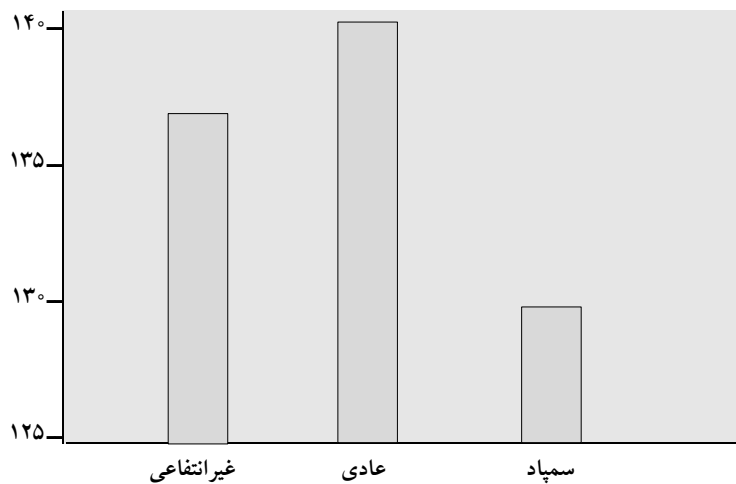
● نتایج و تحلیل

○ رابطه محیط‌های آموزشی و مهارت‌های اجتماعی: با توجه به سؤال یک پژوهش: آیا دختران تیزهوش شاغل به تحصیل در محیط‌های آموزشی مختلف، مهارت‌های اجتماعی متفاوتی دارند؟ جدول ۱ میانگین و انحراف معیار مهارت‌های اجتماعی را در مدارس غیرانتفاعی، عادی و سمپاد (فرزندگان تهران) ارائه می‌دهد.

جدول ۱- میانگین و انحراف معیار مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مدارس گروه نمونه.

نوع مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	حداقل	حداکثر
غیرانتفاعی	۶۲	۱۳۷/۱۸	۱۸/۹۴	۲/۴	۵۴	۱۶۵
عادی	۶۲	۱۴۰/۱۶	۱۶/۰۸	۲/۰۵	۱۰۲	۱۷۲
سمپاد	۶۲	۱۲۹/۸۲	۱۷/۵۹	۲/۲۳	۶۸	۱۷۱
کل	۱۸۶	۱۳۵/۶۹	۱۸/۰۲	۱/۳۲	۵۴	۱۷۲

براساس محتوای جدول ۱ میانگین نمرات در کل نشان می‌دهد که میزان مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان بالا می‌باشد. بالاترین میزان مهارت‌های اجتماعی به دانش‌آموزان مدارس عادی تعلق دارد. که برای مقایسه بهتر در نمودار آمده است.

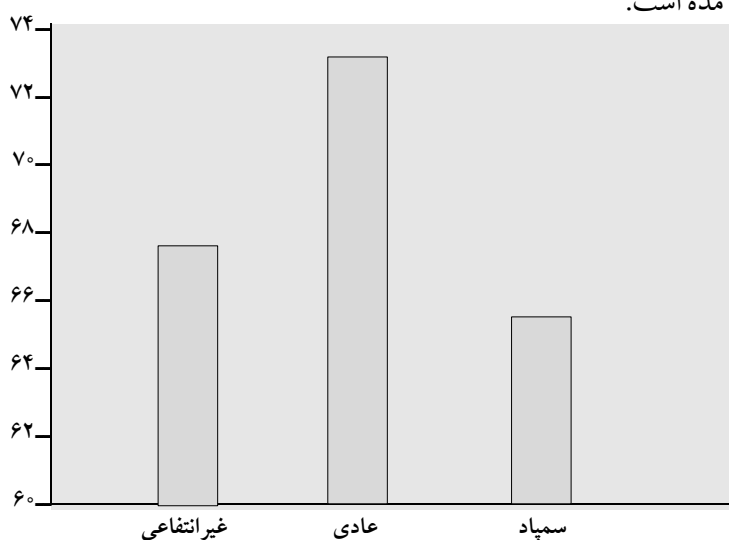
نمودار ۱- میزان مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان در سه نوع مدرسه

○ رابطه محیط‌های آموزشی و مهارت‌های اجتماعی مثبت: با توجه به سؤال ۲ پژوهش: آیا دختران تیزهوش شاغل به تحصیل در مدارس استعداد‌های درخشان (فرز انگان) مهارت‌های اجتماعی مثبت بیشتری از دختران تیزهوش شاغل به تحصیل در مدارس عادی و غیر انتفاعی دارند؟ جدول ۲ میانگین و انحراف معیار مهارت‌های اجتماعی مثبت در مدارس غیر انتفاعی، عادی و سمپاد را نمایش می‌دهد.

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار مهارت‌های اجتماعی مثبت در مدارس گروه نمونه

نوع مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	حداقل	حداکثر
غیر انتفاعی	۶۲	۶۷/۸۵	۱۲/۵۵	۱/۵۹	۱۵	۸۴
عادی	۶۲	۷۳/۲۷	۹/۷۸	۱/۲۴	۴۸	۹۴
فرز انگان	۶۲	۶۵/۴۵	۱۳/۷۷	۱/۷۴	۰	۸۹
کل	۱۸۶	۶۸/۸۶	۱۲/۵۷	۰/۹۲	۰	۹۴

طبق محتوای جدول ۲ در مجموع میزان مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان گروه نمونه می‌باشد. همچنین مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان مدارس عادی از دانش‌آموزان مدارس غیر انتفاعی و سمپاد بهتر است به منظور مقایسه عینی میانگین نمرات مهارت‌های اجتماعی مثبت نمودار ۲ آمده است.

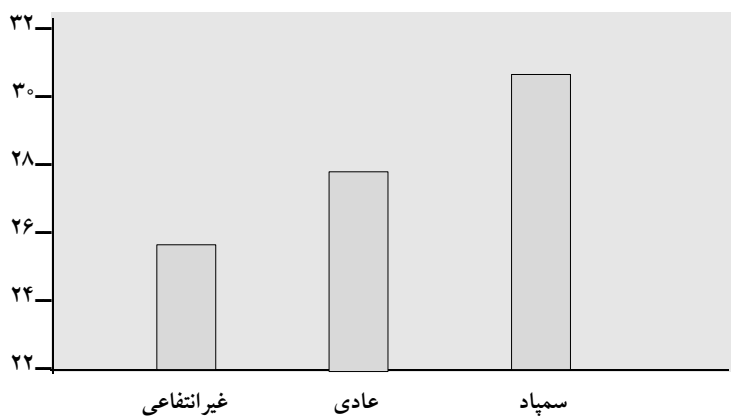
نمودار ۲- میزان مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان در سه نوع مدرسه

○ رابطه محیط‌های آموزشی و مهارت‌های اجتماعی منفی: با توجه به سؤال ۳ پژوهش: آیا بین دختران تیزهوش شاغل به تحصیل در مدارس استعداد‌های درخشان (فرزانگان) عادی و غیرانتفاعی از نظر مهارت‌های اجتماعی منفی تفاوتی دیده می‌شود؟ جدول ۳ و نمودار ۳ میانگین و انحراف معیار مهارت‌های اجتماعی منفی در گروه نمونه را نشان می‌دهد.

جدول ۳- میانگین و انحراف معیار مهارت‌های اجتماعی منفی در مدارس گروه نمونه.

نوع فضای آموزشی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
غیرانتفاعی	۶۲	۲۵/۶۸	۱۲/۱۹	۱/۵۵	۵	۵۶
عادی	۶۲	۲۷/۹۸	۱۲/۲۸	۱/۵۷	۵	۵۶
سمپاد	۶۲	۳۰/۶۲	۱۱/۷	۱/۴۹	۰	۶۰
کل	۱۸۶	۲۸/۱	۱۲/۱۶	۰/۸۹	۰	۶۰

طبق محتوای جدول ۳ چنانچه مشاهده می‌شود پایین‌ترین نمره مهارت‌های اجتماعی منفی در مدارس غیرانتفاعی و بالاترین آن در مدرسه فرزنانگان می‌باشد. (نمودار ۳)

نمودار ۳- میزان مهارت‌های اجتماعی منفی دانش‌آموزان در سه نوع مدرسه

○ براساس توصیف داده‌های بدست آمده و با استفاده از تحلیل واریانس یک راهه و آزمون پس تجربی توکی به بررسی دقیق رابطه محیط‌های آموزشی و مهارت‌های اجتماعی در دختران تیزهوش

دوره راهنمایی می‌پردازیم.

○ در رابطه با محیط‌های آموزشی و مهارت‌های اجتماعی دختران تیزهوش: نتایج مندرج در جدول ۴ به فرضیه اول پژوهش پاسخ می‌دهد.

□ دانش‌آموزان تیزهوش دختر مدارس عادی، غیرانتفاعی و استعداد‌های درخشان از نظر مهارت‌های اجتماعی تفاوت دارند.

این جدول خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس یکطرفه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان براساس نوع مدرسه را ارائه می‌دهد.

جدول ۴- خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس یکطرفه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان براساس نوع مدرسه.

منبع	S.S	df	M.S	F	p
بین‌گروهی	۳۴۹۲/۵۹	۲	۱۷۴۶/۲۹	۵/۶۴	۰/۰۱
درون‌گروهی	۵۹۲۹۶/۴۵	۱۸۲	۳۰۹/۳		
کل	۵۹۷۸۹/۱	۱۸۴			

طبق یافته‌های جدول فوق F مشاهده شده ($F=۵/۶۴$) با درجه آزادی ($df=۲/۱۸۲$) معنی‌دار ($p < ۰/۰۱$) است. بنابراین بین میانگین نمرات مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر در مدارس عادی، سمپاد و غیرانتفاعی تفاوت معنی‌داری از لحاظ آماری وجود دارد. پس فرضیه تحقیق مبنی بر تفاوت بین دانش‌آموزان تیزهوش دختر مدارس عادی، غیرانتفاعی و سمپاد از نظر مهارت‌های اجتماعی به تأیید می‌رسد. به منظور تعیین دقیق تفاوت مهارت‌های اجتماعی بین دانش‌آموزان دختر سه نوع مدرسه فوق، آزمون پس‌تجربی توکی انجام گرفت که خلاصه نتایج آن در جدول ۵ آمده است.

طبق یافته‌های جدول ۵ بین میانگین مهارت اجتماعی دانش‌آموزان دختر مدرسه عادی (۱۴۰۱۶) با مدرسه فرزنانگان ($۱۳۵/۶۹$) تفاوت معنی‌داری ($p < ۰/۰۱$) وجود دارد. بین مدرسه غیرانتفاعی با مدرسه عادی و فرزنانگان تفاوت معنی‌داری مشاهده نمی‌شود. بنابراین مهارت اجتماعی دانش‌آموزان دختر در مدرسه عادی بالاتر از مدرسه فرزنانگان است.

جدول ۵- خلاصه نتایج آزمون تجربی توکی مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر براساس نوع مدرسه

نوع مدرسه	میانگین	عادی	غیرانتفاعی	فرزانگان
عادی	۱۴۰/۱۶			*
غیرانتفاعی	۱۳۷/۱۷			
فرزانگان	۱۳۵/۶۹	*		

$p < ۰/۰۱$

○ در رابطه با محیط‌های آموزشی و مهارت‌های اجتماعی مثبت دختران تیزهوش: نتایج مندرج در جدول ۶ به فرضیه دوم پژوهش پاسخ می‌دهد و همین‌طور جدول ۷ براساس آزمون پس‌تجربی توکی فرضیه دوم پژوهش را تأیید می‌نماید.

□ دانش‌آموزان تیزهوش دختر مدارس عادی، غیرانتفاعی و استعداد‌های درخشان از نظر مهارت‌های اجتماعی مثبت تفاوت دارند.

جدول ۶ خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس یکطرفه مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان دختر را براساس نوع مدرسه ارائه می‌دهد.

جدول ۶- خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس یکطرفه مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان دختر براساس نوع مدرسه.

منبع تغییرات	S.S	df	M.S	F	p
بین‌گروهی	۱۹۹۰/۹۷	۲	۹۹۵/۴۹	۶/۷۴	۰/۰۰۱
درون‌گروهی	۲۷۰۳۱/۳۸	۱۸۳	۱۴۷/۷		
کل	۲۹۰۲۲/۳۷	۱۸۵			

طبق یافته‌های جدول ۶، F مشاهده شده ($F=۶/۷۴$) با درجه آزادی ($df=۲/۱۸۳$) تفاوت معنادار ($p < ۰/۰۰۱$) است بدین معنا که تفاوت معنی‌داری بین میانگین نمرات دانش‌آموزان دختر از نظر مهارت‌های اجتماعی مثبت در سه مدرسه عادی، غیرانتفاعی و فرزانگان وجود دارد. پس فرضیه تحقیق مورد تأیید قرار گرفته و می‌توان گفت بین دانش‌آموزان تیزهوش دختر مدارس عادی، غیرانتفاعی و استعداد‌های درخشان از نظر مهارت‌های اجتماعی مثبت تفاوت وجود دارد. به منظور تعیین تفاوت بین مدارس از آزمون پس‌تجربی توکی استفاده شد که خلاصه نتایج در

جدول ۷ آمده است.

جدول ۷- خلاصه نتایج آزمون پس تجربی توکی مهارت‌های اجتماعی مثبت براساس نوع مدرسه

نوع مدرسه	میانگین	عادی	غیر انتفاعی	فرزانگان
عادی	۷۳/۲۷		*	*
غیر انتفاعی	۶۷/۸۵	*		
فرزانگان	۶۵/۴۵	*		

$p < 0/05$

براساس یافته‌های جدول ۷ بین میانگین نمرات مدرسه عادی (۷۳/۲۷) در مهارت‌های اجتماعی مثبت با مدارس غیرانتفاعی و فرزنانگان تفاوت معنی داری از لحاظ آماری ($p < 0/05$) وجود دارد به صورتی که میزان مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان مدارس عادی بالاتر از مدارس غیرانتفاعی و فرزنانگان است.

○ در رابطه با محیط‌های آموزشی و مهارت‌های اجتماعی منفی: نتایج جدول ۸ به فرضیه سوم پژوهش پاسخ می‌دهد.

□ دانش‌آموزان تیزهوش دختر مدارس عادی، غیرانتفاعی و استعداد‌های درخشان از نظر مهارت‌های اجتماعی منفی تفاوت ندارند.

جدول ۸ خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس یک راهه مهارت‌های اجتماعی منفی دانش‌آموزان براساس نوع مدرسه را ارائه می‌دهد.

جدول ۸- خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس یک راهه مهارت‌های اجتماعی منفی دانش‌آموزان دختر براساس نوع مدرسه.

منبع تغییرات	S.S	df	M.S	F	p
بین‌گروهی	۷۶۱/۲۴۹	۲	۳۸۰/۶۲	۲/۶	0/08
درون گروهی	۲۶۴۶۵	۱۸۲	۱۴۵/۴		
کل	۲۷۲۲۶/۲۵	۱۸۴			

براساس یافته‌های جدول ۸، F مشاهده شده ($F=2/6$ و $df=2/182$) تفاوت معنی داری نیست. بنابراین تفاوت معنی دار از لحاظ آماری بین میانگین نمرات مهارت‌های اجتماعی منفی دانش‌آموزان مدارس عادی، غیرانتفاعی و فرزنانگان وجود ندارد. پس با توجه به این نتیجه فرضیه تحقیق تأیید نشده و فرضیه صفر (H_0) مبنی بر عدم تفاوت بین دانش‌آموزان دختر تیزهوش از لحاظ مهارت‌های اجتماعی منفی در مدارس استعداد‌های درخشان (فرزانگان) عادی و

غیرانتفاعی تأیید می‌شود.

● بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش به نتایج ارزشمندی در مورد رفتار اجتماعی دختران سرآمد از هر دو جنبه مثبت و منفی رسیده است که به تبیین، تحلیل و تفسیر آنها می‌پردازیم.

○ از یافته‌های این پژوهش، وجود تفاوت بین دانش‌آموزان سرآمد در محیط‌های مختلف آموزشی از لحاظ داشتن میزان مهارت‌های اجتماعی می‌باشد. این یافته نشان می‌دهد که دانش‌آموزان مدرسه استعداد‌های درخشان از لحاظ مهارت‌های اجتماعی از دانش‌آموزان مدارس غیرانتفاعی و عادی ضعیف‌ترند. یافته‌ای که با پژوهش‌های متعددی (استاب، ۱۹۸۴ به نقل از محمدی و همکاران ۱۳۷۳؛ فتحی آشتیانی، ۱۳۷۵، وینی، ۱۹۸۲، یانوس ۱۹۸۵)، درباره تأثیرپذیری محیطی بر روی خودباوری اجتماعی و عزت‌نفس اجتماعی افراد، همسو است. اما با پژوهش‌های دیگر (ترخان و اژه‌ای، ۱۳۷۲ و هورویتز، ۱۹۷۹؛ مینوچین و شاپیرو، ۱۹۸۳)، همسو نمی‌باشد. البته باید خاطر نشان ساخت که تفاوت محیط‌های تحصیلی مختلف از لحاظ مهارت‌های اجتماعی فقط در مدرسه فرزندگان (سمپاد) نسبت به دو محیط آموزشی دیگر (عادی و غیرانتفاعی) معنادار شده است، اما بین مدارس عادی و مدارس غیرانتفاعی تفاوت کمتر است و معنی‌دار نیست.

○ یک تبیین اساسی برای وجود تفاوت معنی‌دار بین دانش‌آموزان سرآمد مدرسه فرزندگان (سمپاد) با دانش‌آموزان سرآمد مدرسه عادی و غیرانتفاعی این است که به نظر می‌رسد شاگردانی که در این مدرسه تحصیل می‌کنند به خاطر تحمل فشارهای مختلف، عدم تطابق بین میزان موفقیت‌ها با انتظارات و سطح خواسته افراد تیزهوش، علیرغم وجود امکانات کافی و شرایط نسبتاً مطلوب مراکز آموزشی آنها، از لحاظ کسب مهارت‌های اجتماعی ضعیف‌ترند.

○ همچنین فشار گروهی باعث کاهش مهارت‌های وابسته به مقابله اجتماعی در افراد می‌شود و این نتیجه با تحقیق وام پولد (۱۹۹۵)، همخوانی دارد. وی بر پایه یک ارزیابی از علایق شغلی و خود گزارش دهی مهارت‌های اجتماعی، ۱۳۴ فارغ‌التحصیل (در چارچوب گروه‌های آزمایشگاه شیمی برای توصیف محیط تعامل اجتماعی اشخاصی که نسبتاً دارای نقص در مهارت‌های مقابله‌ای اجتماعی بودند) به صورت کیفی مورد مطالعه قرار داد. اغلب این افراد تعاملی که داشتند از آن بهره‌مند شدند و لذت می‌بردند، اما زمانی که تحت فشار تعامل‌های اجتماعی شان

قرار می‌گرفتند، مهارت‌های اجتماعی وابسته به مقابله اجتماعی در آنها به حداقل می‌رسید. شاگردانی که در محیط سمپاد با عنوان سرآمد شاغل به تحصیل هستند، این فشار را تجربه می‌کنند و این پژوهش نشان می‌دهد که مهارت‌های اجتماعی آنان نسبت به شاگردان سرآمدی که در مدارس غیرانتفاعی و عادی هستند، کمتر است. علاوه بر این فشارهای خانواده - به گونه‌ای که توقع کار خارق‌العاده و برجسته‌ای از آنها دارند- این فشارها از طرف خانواده‌های وابسته نیز اعمال می‌شود و منجر به قضاوت ناعادلانه فرد از عملکرد خودش می‌گردد و همچنین فشارهای اجتماعی یعنی به طور کلی توقعات جامعه از افراد تیزهوش و حضور افراد هم سطح که هر کدام در زمینه‌ای از توانمندی بسیار بالا برخوردارند همه این فشارها بر تصور فرد از خودباوری تحصیلی و اجتماعی او اثر بسیار مهمی دارند. افزون بر این تحقیقات نشان داده‌اند که خودباوری تحصیلی بالاتر تباط مستقیم و مثبتی با روابط اجتماعی افراد دارد، بنابراین افرادی که دچار ضعف در خودباوری تحصیلی می‌شوند، رفتارهای اجتماعی آنها نیز دچار مشکل می‌شود.

○ یافته دیگر پژوهش حاضر، نشان دهنده اختلاف معنی‌دار بین دانش‌آموزان سرآمد مدارس تفکیکی با دانش‌آموزان سرآمد غیرتفکیکی، از لحاظ داشتن رفتارهای مثبت (رفتارهایی که جنبه تعاون و همکاری دارند) اجتماعی می‌باشد. به عبارت دیگر دانش‌آموزان سرآمد مدارس فرزنانگان و غیرانتفاعی رفتارهای نودوستانه و دیگر دوستانه کمتری نسبت به دانش‌آموزان سرآمد مدرسه‌های عادی داشتند. یافته‌ای که با پژوهش‌های (سولانو، ۱۹۸۳؛ فوگلسنگ، ۱۹۹۲؛ چادهاری و سنجوکتا، ۱۹۹۲)، همخوانی دارد. اما با پژوهش‌های (مک‌اوین و کراس؛ ۱۹۸۲ و ترخان و اژه‌ای، ۱۳۷۲)، همخوانی ندارد.

○ تبیین این یافته پژوهشی، یعنی گرایش افراد سرآمد مدارس تفکیکی نسبت به رفتارهای نودوستانه و مهرورزی، در سطح نظری مستلزم رجوع به نظریه‌های متعددی است که در روانشناسی و جامعه‌شناسی در قلمرو رفتار اجتماعی وجود دارند. از دیدگاه نظریه‌های جامعه‌شناختی، تصویر و مفهومی که فرد از «خود اجتماعی» خود بدست می‌آورد تحت تأثیر دیدگاه دیگران و یاری دیگران است. از این دیدگاه، هر فرد با توجه به تعلق که به گروه یا جامعه‌ای اطراف خود دارد، ویژگیها و خصوصیات آن جامعه و گروه را در رفتار و سلوک خود منعکس می‌کند. از دیدگاه روی آورد یادگیری اجتماعی، رفتارهای نودوستانه و مثبت فرد، براساس اصل تقویت، الگوسازی و تعامل فرد با محیط اجتماعی شکل می‌گیرد. پس محیط به

معنای وسیع کلمه، شامل خانواده، مدرسه و تمام شرایط موجود در هر فرهنگ بر رفتار اجتماعی و داشتن رفتارهای نوع‌دوستانه تأثیر مهم دارد (بندورا، ۱۳۷۷).

در روی آورد شناختی - تحولی نگر، رشد اجتماعی فرد در اثر فعالیت‌های شناختی و تعامل فرد با محیط حاصل می‌گردد. به طور اخص آنچه قابل بیان است، اینست که فرد تحت تأثیر محیطی که در آن قرار دارد دارای یک سری رفتارهای اجتماعی و ویژگیهای خاص خود می‌شود، و ویژگیهای محیط، گروه و طبقه‌ای که در آن قرار دارد را در رفتار و واکنشهای خود منعکس می‌کند.

○ آخرین یافته پژوهش، عدم تفاوت معنی دار از جنبه گرایش به مهارت‌ها یا رفتارهای منفی اجتماعی در بین دانش آموزان سرآمد که در محیطهای تحصیلی متفاوت هستند، می‌باشد. میانگین گرایش به مهارت‌های اجتماعی منفی در بین گروه نمونه، نسبت به گرایش به مهارت‌های اجتماعی مثبت پائین تر است و این نتیجه با پژوهشهای متعددی از جمله با پژوهش ما^{۲۸} (۱۹۹۳)، و اسمیت (۱۹۹۵) همسو می‌باشد که نشان داده‌اند، بین هوش و گرایش دیگر دوستی ارتباط وجود دارد و اینکه افراد هوشمند دارای درک، بردباری، عدالت در اعمال و خیرخواهی و همدلی در میان زمینه‌های دیگر رشد روانی اجتماعی می‌باشند.

○ اما در این یافته اختلاف غیر معنی داری بین دانش آموزان سرآمد مدرسه فرزنانگان (سمپاد) نسبت به مراکز غیرانتفاعی و عادی از جهت رفتارهای خود محورانه و یا رفتارهای که حاکی از عدم توجه، درک احساسات و در نظر گرفتن دیدگاه دیگران است، وجود دارد. دانش آموزان مدرسه فرزنانگان کمی بیشتر از مدارس عادی و غیرانتفاعی به رفتارهایی که گرایش منفی دارند، پاسخ مثبت داده‌اند. عضویت‌های گروهی و طبقه‌ای با داشتن برچسب تیزهوشی بر روی عزت نفس اجتماعی دختران نوجوان تیزهوش تأثیر می‌گذارد که این مسئله با پژوهش وینی (۱۹۸۲)، همخوانی دارد ولی ترخان و ازه‌ای (۱۳۷۲)، ضمن تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که تفاوت معنی دار بین خودباوری تحصیلی و اجتماعی دختران هوشمند با دختران عادی وجود ندارد.

○ با این همه، باید متذکر شد که اکثر مؤلفان، معتقدند که عوامل فرهنگی - اجتماعی نقش پراهمیتی در افزایش و یا کاهش میزان رفتارهای اجتماعی‌گرایفا می‌کنند. چرا که در اجتماعی شدن فرد، خانواده، کلاس و مدرسه، همسالان و در کل ارزش‌ها و باورهای جامعه، نقش

به‌سزایی ایفا می‌کنند و بر نوع خاصی از رفتارهای اجتماعی گرا تأکید می‌ورزند.

○ ○ ○

○ نکته فراموش شده در این پژوهش حذف قوی‌ترین دانش‌آموزان عمدتاً در مرکز سمپاد (از ۱۲۳ نفر، ۶۱ نفر حذف شدند که بهره‌هوشی بالاتر از ۱۳۵ داشتند) است که در مدارس عادی صورت نگرفته است (از ۸۶ نفر، ۲۴ نفر زیر بهره‌هوشی ۱۱۷ حذف شده‌اند) اگر این حذف صورت نمی‌گرفت شاید تضاد نتایج این پژوهش با پژوهشهایی که عکس این جمع‌بندی را در مسیر پژوهش خویش داشته‌اند، بوجود نمی‌آمد. بلکه بیانگر این نکته بود که افراد با هوش‌بهر بالاتر در یک مرکز آموزشی رفتارهای اجتماعی مثبت‌تری دارند، همانطور که کل نمونه از این وضعیت برخوردار بوده است (جدول ۱) و میانگین مهارت‌های اجتماعی منفی هم در مجموع پایین بوده است (جدول ۳).

○ ○ ○

یادداشتها:

1- Hume, D.	2- Prosocial
3- Eisenberg, N.	4- Kitty Genovese
5- Staub, E.	6- Social skills
7- Socialization	8- Horowitz, R. A.
9- Minuchin, P.	10- Shapiro, E.
11- Wiener Matrizen Test fuer Iran	12- Inteligence Quotient. (IQ)
13- Combs, M. L.	14- Slaby, R. G.
15- Speed	16- Power
17- Rasch modell	18- Teenage Inventory of Social Skills (TISS)
19- One-way anova	20- Tukey
21- Ma	

منابع:

آیزنبرگ، ن. (۱۳۷۹). رفتارهای اجتماعی کودکان. ترجمه بهارملکی، تهران، انتشارات ققنوس.
امینی، آرزو (۱۳۷۸). اعتباریابی پرسشنامه TISS (مهارت‌های اجتماعی نوجوانان). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده

- روانشناسی و علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی تهران.
- ترخان، مرتضی و جواد اژه‌ای. (۱۳۷۲). بررسی رابطه بین موضع نظارت، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان تیزهوش و عادی، مجله استعداد‌های درخشان، سال دوم، شماره ۴.
- بندورا، آ (۱۳۷۷). نظریه یادگیری اجتماعی، ترجمه ماهر شیرازی، تهران انتشارات راهگشا.
- دوران، مهناز؛ پرویز آزاد فلاح و جواد اژه‌ای (۱۳۸۱). بررسی رابطه بازیهای رایانه‌ای و مهارت‌های اجتماعی نوجوانان، مجله روانشناسی، ۲۱، ۱۷-۴.
- فتحی آشتیانی، علی؛ پریرخ دادستان؛ جواد اژه‌ای و محمود منصور (۱۳۷۵). بررسی تحولی تصور از خود، حرمت خود، اضطراب و افسردگی در نوجوانان تیزهوش و عادی، مجله استعداد‌های درخشان، سال پنجم، شماره ۱.
- کارتلیج، جی، اف. میلبرن (۱۳۷۵). آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان، ترجمه حسین نظری‌نژاد مشهد، انتشارات آستان قدس.
- ماسن، پ و همکاران (۱۳۷۳). رشد و شخصیت کودک. ترجمه مهشید یاسایی تهران، انتشارات ماد.
- منصور، محمود (۱۳۵۶). دیدگاه پیازه. انتشارات تهران.
- محمدی نورالله، پریرخ دادستان و محمود منصور (۱۳۷۳). تحول اخلاقی و دگردوستی در نوجوانان سرآمد و عادی، مجله استعداد‌های درخشان ۱۱، ۲۵۰-۲۳۷.
- مکتبی، غلامحسین، جواد اژه‌ای و علی دلاور (۱۳۷۵) بررسی تحول اخلاقی و نوع دوستی در دانشجویان تیزهوش و مستعد واقع در دانشگاه‌های شهر تهران، مجله استعداد‌های درخشان ۱۸، ۱۴۱-۱۲۵.
- Ejei, J. (1980). *Transkultureller Vergleich des WMT von Formann und Rasch-Skalierung des CFT-3 und WMT fur den Iran*. Phil. Diss. Uni. Wien.
- Formann, A. & Piswaenger (1979). Wiener- Matrizen-Test (WMT). Beltz, Weinheim-Basel.
- Smith, D. (1995). Social giftedness. Its characteristics and identification. *Gifted Education International*, 11, pp 24-30.
- Wampold, B. E. (1995). Social skills and social environments produced by different Hollend types: A social perspective on person-environment fit models *Journal of Counseling Psychology* 42 (3), 365-379.